

Legalitás, officialitás, oportunitás

Szerző: HOLÉ Katalin

Affiliáció: egyetemi docens, ELTE ÁJK Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

Rovat: Büntető eljárásjog és büntetés-végrehajtási jog

Rovatszerkesztő: HACK Péter, KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara

Lezárás dátuma: 2023.08.23

Idézési javaslat: HOLÉ Katalin: „Legalitás, officialitás, oportunitás” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Büntető eljárásjog és büntetés-végrehajtási jog rovat, rovatszerkesztő: HACK Péter, KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara) <http://ijoten.hu/szocikk/legalitas-officialitas-opportunitas> (2023). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A legalitás elve az állami büntetőigény érvényesítésének a kötelezettsége, amely a büntetőtörvények alkalmazását írja elő. Az officialitás a hivatalból való eljárást jelenti, amelynek lényege, hogy az állam az erre hivatott szervein keresztül a sértett és mások akaratától függetlenül érvényesíti a büntetőigényét. Az oportunitás a legalitás elve alóli kivétel, az ügyész diszkrecionális jogköre, amely felhatalmazza a közvádlót arra, hogy a büntetőigény érvényesítésétől célszerűségi megfontolásból eltekintsen. E szócikk a legalitás, officialitás, oportunitás fogalmát, történetét és érvényesülését mutatja be.

Tartalomjegyzék

1. **A legalitás és az officialitás fogalma**
2. **A legalitás és az officialitás jogtörténeti alapjai**
3. **Az officialitás alóli kivételek**
4. **A legalitás elve alóli kivételek, az oportunitás és a célszerűség**
5. **A legalitás elve alóli kivételek, illetve a célszerűség egyéb megnyilvánulásai a hatályos magyar büntetőeljárás jogban**
 - 5.1. Ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése
 - 5.2. Egyezség a bűnösség beismeréséről
 - 5.3. A közvetítői eljárás
 - 5.4. A feltételes ügyészi felfüggesztés
6. **JEGYZETEK**

1. A legalitás és az officialitás fogalma

[1] A *legalitás* elve az állami büntetőigény érvényre juttatásának kötelezettségét jelenti, a bűnüldöző hatóságok számára parancs, amely előírja a büntető törvények alkalmazását.^[1] Az *officialitás* jog, amely azt jelenti, hogy az állam a büntetőigényét az erre hivatott szervein keresztül hivatalból – tehát a ->*sértett* és mások akaratától függetlenül – érvényesíti.^[2] A legalitás a büntetőeljárásban az a

követelmény, hogy a bűncselekményeket, értve ezen minden bűncselekményt, az erre hivatott szervek derítsék fel, és biztosítsák a büntetőtörvények alkalmazását (->büntetőeljárás); az officialitás értelmében pedig e tevékenység a hatóságok feladata.^[3] E két előírást az európai büntetőeljárás kódexek általában a büntetőeljárás alapelvei között szabályozzák.^[4]

[2] A legalitás (törvényesség) és officialitás (az eljárás megindítása és lefolytatása hivatalból) a büntetőeljárásnak két egymással összefüggésben álló alapelve. Az összefüggés alapja egyrészt az, hogy az officialitás által vezérelt büntetőeljárású rendszerekben a legalitás megvalósulása annak függvénye, hogy az adott rendszerben milyen módon és hatással érvényesül az officialitás, másrészt pedig az a felfogás, hogy legalitás legjobban az officialitás által érvényesíthető. Az officialitás és a legalitás elvét azonban célszerű elhatárolni egymástól: az officialitás elve az állam bűnüldöző hatóságainak a hatalmát alapozza meg, a legalitás princípiuma pedig az állami büntetőhatalom korlátját jelenti.^[5]

2. A legalitás és az officialitás jogtörténeti alapjai

[3] A legalitás és az officialitás – mint a kontinentális vegyes rendszerű büntetőeljárás nyomozási szakaszát (->nyomozás) meghatározó aktuális működési alapelvei – hosszú jogtörténeti fejlődés eredményeként kristályosodtak ki.^[6] Az officialitás, azaz a közjogi szervek hivatalból való eljárása a magán-bűnüldözés ellentételezéseként jelent meg, tehát az állami büntetőhatalom – a *ius puniendi* – folyamánya.^[7] Az európai kontinentális jogfejlődésben a hivatalból való eljárás csirái a Rüge-eljárásban fedezhetők fel, ahol a király ebből a célból kiküldött emberei előtt szavahihető férfiak eskü alatt beszámoltak a tudomásukra jutott bűncselekményekről. Az inkvizitórius eljárás kialakulásával az inkvirens hivatalból gyűjtötte össze az eljárás alapjául szolgáló gyanújeleket. A professzionális, általános jogkörű bűnüldöző, különösen a vádlói testület megjelenése tehát összefüggött a bűncselekmények közjogi felfogásával, a centralizált hatalom megjelenésével, valamint az eljárás inkvizitórius jellegének erősödésével.

[4] A kontinentális Európában a francia abszolutizmus korában alakult ki a közvádloi szervezet, az ügyészség (->ügyészség, vád, vádirat). Az 1670. évi francia büntetőeljárású törvény, csekély kivétellel, az ügyészt ruházta fel a közvádloi hatalommal. Később – a klasszikus büntetőjogi irányzat térhódításával – a büntetőtörvények egyértelművé tették, hogy a bűncselekmény elkövetőjét, azaz a tettetést büntetni kell. E felfogás a legalitás elvének olyan értelmezéséhez is vezetett, amely szerint az elkövetett bűncselekmény feltétlenül üldözendő, miatta büntetést kell alkalmazni, s e követelmény megvalósítása legeredményesebben az officialitás által érhető el.^[8] Ennek értelmében a bűnüldözés kizárólagos joga, amely a büntetőigény érvényesítését jelenti, az államot illeti. A büntetőigényt az ügyész, mint a közvádoló, a bűncselekmények üldözésére és a vádemelésre jogosult hatóság érvényesíti. Az ügyész a törvényben meghatározott feltételek fennállásakor – a bűncselekményre és az elkövető személyére tekintet nélkül – nemcsak jogosult *ex officio*, hivatalból, hanem a legalitás elve alapján köteles is az eljárást megindítani, azt lefolytatni, vádat emelni és a vádat képviselni. A jogbiztonság, valamint a törvény előtti egyenlőség is megköveteli, hogy minden egyes bűncselekmény elkövetését felelősségre vonás kövesse: ebben áll a legalitás elve, amelynek érvényesülése nem választható el a hivatalból való eljárás elvétől.^[9]

[5] Az officialitás elve ugyanakkor korábban létezett, mint a legalitás elve, az egyházi igazságszolgáltatást követve – mint a politikai hatalom megerősítésének eszköze – megjelent a világi igazságszolgáltatásban is. Az abszolutizmus idején az állam büntetőhatalmának nem voltak korlátai. Az officialitás elve az állam bűnüldöző apparátusának a hatalmát alapozza meg, míg a XIX. században megjelenő legalitás tétele éppen ennek a hatalomnak állít korlátokat.

A legalitás a jogállamiság része, a bűnüldöző szervek hatáskörének korlátja, a szigorúan elkülöníti a jogalkalmazást a jogalkotástól.^[10]

[6] A szakirodalom azonban rávilágít arra, hogy a jogfejlődés során sem az officialitás, sem a legalitás nem vált kivételt nem tűrő szabállyá.^[11] Hazánkban először a XIX. század végén jelentek meg a királyi ügyész diszkrecionális jogkörét megalapozó szabályok. Az 1896. évi Bűnvádi Perrendtartás (Bp.) is rendelkezett mind az opportunitás, mind a magánvád jogintézményéről. A szocialista korszak idején az időszak közjogi felfogásának megfelelően a legalitás elve erősödött és háttérbe szorultak az elv alóli kivételek. Ma a jogalkotás az eljárás egyszerűsítésével, gyorsításával párhuzamosan az eljárási garanciák érvényesítésére koncentrált, és az opportunitás elvének széleskörű érvényesítése a hatályos kódexünk egyik legfontosabb jellemzője.

3. Az officialitás alóli kivételek

[7] Az officialitás differenciáltabb értelmezésének eredményeként a XIX–XX. század fordulóján olyan új jogintézmények jelentek meg, melyek azt tanúsítják, hogy az officialitás egyre szélesebb körben kivételt tűrő elvként jelenik meg.^[12]

[8] A hatályos magyar jogszabályok is kivételeket enged az officialitás elvének érvényesülése alól és a büntetőigény érvényesítését a sértett magánszemély döntésétől teszik függővé. Ilyen kivétel például a magánindítvány. E jogintézmény azonban csak az eljárás megindításának az egyik feltétele és előterjesztését követően az eljárás hivatalból folyik. Az officialitás elvének érvényesülését korlátozza a magánvád intézménye is. A hatályos törvény szerint könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmozás, becsületsértés, kegyeletsértés és becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése esetén a sértett, mint magánvádló (vagy halála esetén 30 napon belül hozzátartozója) feljelentést tehet, ez úton kérheti az eljárás lefolytatását, és akár meg is akadályozhatja azt a feljelentés visszavonásával, illetve a váddal való rendelkezési jog körében a vád elejtésével, amennyiben az elkövető magánindítványra büntetendő.^[13] Az ügyész a magánvádlótól a vád képviselőt átveheti, tehát az eredetileg magánvádas ügyekben is érvényt szerezhet az officialitás elvének, amennyiben a „közérdek” úgy kívánja. A törvény értelmében – e megfontolásból – közvádra üldözendő a becsületsértés és a rágalmozás, ha bíró, ügyész vagy rendvédelmi szerv tagjának sérelmére hivatalos eljárás alatt, illetve hatóság sérelmére hivatali működésével összefüggésben követik el.^[14]

[9] A hivatalból való eljárás elve alóli kivételek, a magánindítvány és a magánvád közötti lényeges különbséget az határozza meg, hogy melyik jogágba tartozik, így a magánindítvány – mint büntethetőséget kizáró ok – büntető anyagi jogi kategória, míg a magánvád büntetőeljárás jogi jogintézmény. Ebből következik az, hogy minden magánvádas bűncselekmény egyben magánindítványos is, hiszen e bűncselekményeknél a büntetőeljárás megindítása és a büntetőjogi felelősségre vonás a sértett akaratának függvénye. Ugyanakkor nem minden magánindítvány előterjesztését feltételező eljárás magánvádas, mert egyes – a Btk.-ban meghatározott – bűncselekmény esetében a sértett feljelentésére indul ugyan az eljárás, de a vádat az ügyész (közvádló) képviseli. Közvádra üldözendő a már említett bíró, ügyész vagy rendvédelmi szerv tagjának sérelmére hivatalos eljárás alatt, illetve hatóság sérelmére hivatali működésével összefüggésben emiatt elkövetett rágalmozás és becsületsértés esetén kívül a hozzátartozó sérelmére elkövetett vagyoni elleni bűncselekmények köre, valamint néhány kivételtől eltekintve a nemi élet, a szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. E jogalkotói megoldás a sértett érdekeit szolgálja, mert eldöntheti, hogy kívánja-e egyáltalán az elkövető felelősségre vonását, amely esetleg azzal jár, hogy a sértettet tanúként hallgatják meg, szakértői vizsgálat alanya lehet, s mulasztás esetén akár rendbírsággal sújtható.

[10] A legalitás és az officialitás együttes érvényesüléséből következik, hogy az officialitás alól ma is vannak olyan kivételek, amelyek a legalitás érvényesítésének akadályát jelentik. A magánindítvány, illetőleg hiánya jellegének elemzése rávilágít arra, hogy

mind a legalitás, mind pedig az officialitás elvét az eljárás teszi élővé: a

bűncselekmények miatt az elkövető elleni fellépés az eljáró hatóságok dolga.^[15]

E kézenfekvő tény figyelmen kívül hagyja az a felfogás, amelyik a legalitás elvét anyagi, az officialitás elvét pedig eljárási jogintézményként kezeli.^[16] A legalitás elve ugyanakkor a Btk.-ban is kifejezésre jut, mert szankcióihoz mindenütt az imperatív „büntetendő” kitételrel találkozunk.^[17]

4. A legalitás elve alóli kivételek, az opportunitás és a célszerűség

[11] Az opportunitás elve a büntetőeljárásban elválaszthatatlanul kapcsolódik a legalitás elvéhez, annak kiegészítőjeként, illetve a nem kívánatos merevség oldásához szolgáló eszközként szokás nyilvántartani.^[18] Minthogy az opportunitás kifejezés célszerűséget jelent, a büntetőeljárási jog tudományának elméleti művelői általában az opportunitást a célszerűséggel azonosítják.

[12] Nyilvánvaló azonban, hogy opportunitásról csak akkor érdemes beszélni, ha az adott bűncselekmény miatti eljárástól, még inkább a bírósági eljárás kezdeményezésétől az ügyész magából a kérdéses bűncselekményből kiindulva tekint el, mert a törvényhozótól kapott diszkreionális jogkörében eljárva az állami büntetőigény érvényesítését célszerűtlennek minősíti.^[19] A jogintézmény indoka „perökonómiai” természetű, amelynek mérlegelését – noha annak szempontjait meghatározza – a jogalkotó nem tartja fenn magának.^[20] Ugyancsak pergazdaságossági szempontok alapján e körbe sorolható az eljárás ügyészi megszüntetése megrovás alkalmazásával, amely bár célszerű, még sincs összhangban a funkciómegosztás elvével.

[13] A szakirodalom egy része az opportunitást a célszerűséggel azonosítva a legalitás alóli kivételként tárgyalja, míg másik része az officialitás szabályainak törvényi megoldásaival összefüggésben elemzi, és van, amikor egyes célszerűségi elemeket vizsgál, azonban egyetértés van abban, hogy az opportunitástól elsősorban a hatóságokra nehezedő munkateher optimalizálása, illetve a pergazdaságosság javítása várható.^[21]

[14] Az opportunitás elve tehát – a szakirodalomban megjelenő, többségi álláspont szerint – az ügyész büntetőeljárás folytatására vonatkozó mérlegelési jogkörét jelenti. E diszkreionális jogkör összehasonlító jogi elemzésekor az ügyészi mérlegelési jog gyakorlásának három modellje különböztethető meg.^[22]

[15] Az *első modellben* a legalitás elvének érvényesülésén van a hangsúly, és a jogalkotó határozza meg azt, hogy milyen kérdésekben biztosít mérlegelési szabadságot az ügyésznek. Ennek legszigorúbb formája, hogy a törvény részletesen szabályozza a döntéshozatal feltételeit. E modellben a közvádoló nem több mint mindennemű mérlegelési jogtól megfosztott hivatalnok, sőt ebben a rendszerben az állami feladatmegosztás sem valósul meg, hiszen a végrehajtónak nincs szabad belátása és nem élvez bizalmat sem.^[23]

[16] A *második modellben* a közvádoló feladatainak végrehajtásához egy általános útmutatást kap, melynek keretei között szabadon dönt arról, hogy az adott ügyekben mennyiben vállalja a bűnüldözés kockázatát. Ennek példája az Amerikai Egyesült Államok, ahol az egyes tagállamokban a helyi ügyészek választással nyerik el tisztségüket. Nyilvánvaló, hogy az amerikai ügyészek újraválasztásukat kockáztatják akkor, ha túl gyakran, sikertelenül kezdeményeznek vádemelést, éppen úgy, ha nem teljesítik a bűnüldözési feladataikat. A közvádoló egzisztenciális érdekeltsége miatt ez utóbbi modell bizonyult a legsikeresebbnek.^[24]

[17] *Harmadik modellként* határozható meg az a rendszer, amelyben az ügyész a törvény szerint eltekinthet a legalitás elvének alkalmazásától, vagy bizonyos feltételek fennállása esetén köteles eltekinteni attól. Ebben a modellben a közvádoló a törvényben foglalt feltétel beálltát saját mérlegeléssel állapítja meg. E rendszerbe sorolható a hatályos magyar [büntetőeljárási törvényünk](#) is. A vázolt megoldás ellentmondása, hogy e szisztéma csak látszólagos védelmet nyújt a szakirodalomban nem minden ok nélkül emlegetett közvádló önkényel szemben.^[25]

[18] Az összehasonlító jogi rendszerezésből megállapítható, hogy az opportunitás mint a legalitás elve alóli kivétel azt jelenti, hogy bizonyos esetekben a bűncselekményt ne kövesse büntetőeljárás, ugyanis az nem célszerű.^[26]

[19] Tiszta értelemben opportunitásról csak akkor beszélhetünk, ha az ügyész közzvándlói feladatainak teljesítésétől a jogalkotótól kapott jogkörben eltekinthet, mert az állam büntetőigényének érvényesítését célszerűtlennek tartja, ezért a legalitás elvét nem alkalmazza és semmi más egyéb, például az eljárás sikerének szempontjából mérhető haszna nincs ebből. Nyilvánvaló tehát, hogy az opportunitás kategóriája szűkebb, mint a legalitás alóli kivételek köre, azaz nem minden legalitás elve alóli kivétel opportunitás, függetlenül attól, hogy abban lehetnek másfajta célszerűségi elemek, mint az állam büntető igényétől való eltekintés. Ilyen, konkrét büntetőügyben megjelenő célszerűség lehet például a nemzetbiztonsági érdek, ahol konkrét információkért cserébe a hatóság az együttműködő személy elleni eljárást mellőzi, vagy a kábítószer fogyasztó terhelt gyógykezelése, amennyiben ez fontosabb érdek, mint a megbüntetése, és ebből a megfontolásból a gyógykezelésen való részvétel az eljárás megszüntetésének a feltétele.^[27]

[20] Az opportunitás napjainkra, az eljárási kódexek meghatározó elve, s nyilvánvaló, hogy az említett célszerűségek mérlegelésére is felhatalmazást kap az ügyész, ám a konkrét ügytől elvonatkoztatott célszerűséget éppen a vádlói önkény elkerülése miatt indokolt megkülönböztetni az adott ügyekben felmerülő közzvándlói feladatoktól. Fontos azonban kiemelni azt is, hogy az a megoldás, amely szerint az ügyész valamilyen büntetőügyön kívüli politikai vagy egyéb célszerűséget érvényesítsen, nem része az opportunitásnak, hiszen ebben az esetben senki nem állapíthatja meg azt, hogy a döntés célszerű vagy önkényes volt-e.^[28] A közzvándlói önkény kiküszöbölése céljából a jogpolitikai elgondolásokat a jogalkotónak, és nem a jogalkalmazónak kell a jog részévé tennie.

[21] A bírósági eljárásra álláspontunk szerint nem terjeszthető ki az opportunitás elve, hiszen e fogalom a legalitás elve alóli kivételt jelenti, a bíróság pedig vádelv alapján jár el.^[29] A bírósági eljárás szakaszában találkozhatunk hasonló jogintézményekkel. Mindebből következik, hogy a hatályos magyar büntetőeljárás rendszerében kizárólag a nyomozásnak a **Be. 398. § (2) e pontja** alapján való megszüntetése sorolható az opportunitás kategóriájába, azaz ha az eljárás olyan bűncselekmény miatt van folyamatban, amelynek az elkövetett jelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmény mellett az elkövető felelősségre vonása szempontjából nincs jelentősége. A feltételes ügyészi felfüggesztés, illetve az egykori vádemelés elhalasztása is csupán akkor sorolható az opportunitás kategóriájába, ha a pártfogó felügyelet elrendelése és a magatartási szabályok előírása nem képezi részét az ügyészi intézkedésnek, bár mindegyik a hatályos **büntető eljárási törvényünk** lehetőséget ad.

[22] Fontos hangsúlyozni, hogy a magyar jogalkotó az eljárás szükségtelenségének megállapítására nem ad jogot a közzvándlónak, jóllehet erre sajnos látunk példát a gyakorlatban. Nyilvánvaló, hogy az ügyészi önkény ellen nem nyújt valódi védelmet az a jogalkotói megoldás sem, amely meghatározza, hogy az eljárás célszerűtlenségét mely tények mérlegelésével lehet megállapítani. Ebből következik, hogy az ügyészi önkényt a diszkrecionális jogkör kizárásával és csak elvileg lehet kiküszöbölni, ugyanakkor a legalitás kivételt nem tűrő alkalmazása szintén elfogadhatatlan, továbbá a diszkrecionális jogkörnek az anyagi jog területére utalása kétségtelenül ugyanerre az eredményre vezet.^[30]

5. A legalitás elve alóli kivételek, illetve a célszerűség egyéb megnyilvánulásai a hatályos magyar büntetőeljárási jogban

5.1. Ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése

[23] A büntetőeljárás időszerű lefolytatását szolgálja az *ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése* címen bevezetett jogintézmény, amely a hatályos magyar törvény terhelti együttműködéssel kapcsolatos intézményrendszerének az alapja s áttekinthetőbb is a korábbi szabályozáshoz képest.^[31] Az itt felsorolt egyes opportunitást szolgáló jogintézmények közös eleme,

hogyan alkalmazásuk az ügyészség és ->a **terhelt** konszenzusán alapul, s elsősorban a terhelt beismeréséhez, illetve előzetes, vagy utólagos hozzájárulásához kötöttek. Ugyanakkor a miniszteri indoklás hangsúlyozza, hogy az együttműködés kezdeményezése soha nem vezethet az eljárás céljával ellentétes megállapodásokhoz.

[24] Az ügyész, a terhelt vagy a ->**védő** kezdeményezi bármely itt szabályozott jogintézmény alkalmazását, így az ügyész diszkrecionális jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy alkalmazza-e azt. Lényeges biztosíték a gyanúsított számára, hogy amennyiben az ügyész visszautasítja a terhelt, illetve a védő kezdeményezését, akkor a gyanúsított ennek reményében tett vallomása és az ezzel összefüggő iratok nem használhatók fel bizonyítékként a továbbiakban, valamint az erre vonatkozó dokumentumok nem képezhetik az iratanyag részét. Nem használható fel a gyanúsított vallomása akkor, ha a vállalt feltételeket teljesítette, ám az ügyész határozata vagy intézkedése eltér attól, amire figyelemmel a terhelt a vallomását tette, vagy az intézkedés, illetve a határozat törvénysértő volt (->**bizonyítás**).

[25] Az ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése körébe a következő jogintézmények tartoznak:

- közvetítói eljárás céljából az eljárás felfüggesztése, illetve annak sikeressége esetén az eljárás megszüntetése,
- feltételes ügyési felfüggesztés alkalmazása és annak eredményes eltelte esetén az eljárás megszüntetése,
- a gyanúsított együttműködése esetén a feljelentés elutasítása, az eljárás megszüntetése, amennyiben a terhelt oly mértékben járul hozzá, akár az adott, akár más bűnügy felderítéséhez, hogy a vele való együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az állam büntető igényéhez fűződő érdek érvényesítése, valamint vádemelés esetén bíróság elé állítás vagy büntető végzés meghozatalára irányuló külön eljárás érdekében szükséges intézkedések megtétele (->**egyszerűsített eljárások**).

5.2. Egyezség a bűnösség beismeréséről

[26] Az egyezség^[32] az angolszász jogból származó vádalku jogintézményének elismerése és meghonosítása a magyar jogrendszerben.^[33] Az európai országok kodifikátorai elfordultak a hosszadalmas, sokszor kudarcra végződő, pergazdaságossági szempontból is problematikus, az anyagi igazság megállapításának elsődlegességét hirdető hagyományos jogi megoldásoktól, és a jogrendszerek közeledésével célszerűségi megfontolási októl vezérelve ma már egyre inkább elfogadják az alaki igazság megállapításának elvére épülő jogintézményeket. Európában ebben a folyamatban az olasz büntetőeljárás jog volt élenjáró, de a kontinens számos más országában felbukkantak a terhelti beismerésre épülő, mindkét félnek hasznot hozó, konszenzuális jellegű jogi megoldások. Az ilyen eljárásjogi eszközök közös eleme, hogy alkalmazásuk az ügyész diszkrecionális jogához kötődik, a terhelt a bűnösség beismerésével együtt lemond a tárgyaláshoz fűződő jogáról, továbbá az ügyészséggel való megállapodás függvényében más kötelezettségeket is vállalhat. A terhelt és a hatóság között létrejött megállapodást írásba foglalják, melyet a bíróság a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén jóváhagy.

[27] Az egyezség tehát a célszerűséget szolgáló jogintézmény, a terhelt és a közvádoló között létrejött olyan megállapodás, ahol mindkét fél lemond egyes lényeges jogokról, s ez a felek számára előnyöket eredményez. A megállapodás haszonnal jár az állam számára is, mert működésbe lendül a büntető igazságszolgáltatás gépezete, a jelentős költségekkel járó, esetleg évekig tartó és a gyakran felmentéssel végződő tárgyalás elkerülhető, a terhelt pedig együttműködése fejében enyhébb szankcióban részesül (->**tárgyalás, perbeszéd**).

[28] E konszenzuális jogintézmény nem új a magyar büntetőeljárás jog történetében. Az **1998. évi XIX. törvény** a „tárgyalásról lemondás” néven szintén külön eljárásként szabályozta a mai egyezség

elődjének tekinthető, ahhoz igen hasonló jogintézményt. A tárgyalásról lemondás azonban nem váltotta be jogalkotó reményeit, s a büntetőügyek kis százalékában alkalmazták. A kódex eredeti tervezetétől eltérő jogintézmény elsődleges hibája az volt, hogy a törvényben meghatározott enyhítő szakaszok figyelembevételével került sor a büntetés kiszabására és – a joggyakorlat szerint – akkor ennél jóval enyhébb büntetéssel meg lehetett úszni a bírósági tárgyalást. Fontos kiemelni, hogy az anyagi igazság érvényesítésének elvétől elszakadni nem tudó hazai büntetőeljárás jogban a vád nem alku tárgya. A bűncselekmény tényállására ugyanis nem terjedhet ki a felek megállapodása, ezért nem helyes a köznyelvben oly gyakran használt „vádalku” kifejezés sem.

[29] Az egyezség a tárgyalásról lemondáshoz képest jelentős előrelépést jelent, ugyanakkor megfontolandó lehet a jogalkotó részéről az alaki igazság elvének bátrabb alkalmazása, tehát angolszász mintára a felek közötti megállapodás lehetőségének a megteremtése a tényállás tekintetében is.

5.3. A közvetítói eljárás

[30] A büntetőeljárásban a közvetítói eljárás^[34] – a mediáció – a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének vagy a büntetés korlátlan enyhítésének az egyik eszköze. A sikeres közvetítói eljárás folytán a terhelt mentesül a büntetőjogi következmények alól, illetve azért lesz a büntetése korlátlanul enyhíthető, mert a törvényben meghatározott feltételek teljesítése mellett a sértettnek okozott sérelmet annak egyetértésével jóváteszi. A közvetítói eljárás célja ezenkívül az elkövető jövőbeni jogkövető magatartásának az elősegítése. Az elkövető és a sértett közötti megállapodás nem a hatóságok, hanem független közvetítő előtt jön létre, így sikeressége esetén ez az eljárás az igazságszolgáltatás tehermentesítésére is alkalmas. A sikeres közvetítói eljárás a büntetőjog *ultima ratio* jellegét szolgálja és a sértettnek okozott kár és egyéb sérelem reparálásának az eszköze, ezért alkalmazásával a költséges és hosszadalmas polgári peres eljárás is elkerülhető.

[31] A közvetítói eljárás egy diverziós megoldás, a mediáció szabályozásának jogi alapja a hatályos büntetőeljárásjogi törvény egyik újítása, az ügyészségi határozat vagy intézkedés kilátásba helyezésének bevezetése. Ha az ügyész diszkrecionális jogköre érvényesül a terhelt beismerő vallomása esetén, úgy az ügyésznek lehetősége van akár a közvetítói eljárásra utalásra, feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazására, az eljárás megszüntetésére, valamint bíróság elé állítás vagy büntető végzés meghozatalára irányuló külön eljárás lefolytatására.^[35]

5.4. A feltételes ügyészi felfüggesztés

[32] A feltételes ügyészi felfüggesztés jogintézménye^[36] mint az oportunitás érvényesülése és a diverzió egyik eszköze nem új a magyar büntetőeljárásban. Először „a vádemelés elhalasztása” néven az *1995. évi XLI. törvényben* kizárólag a fiatalkorúakra vonatkozó külön eljárás részeként jelent meg, majd az *1998. évi XIX. törvény* az általános eljárásba foglalta, s azóta a vádemelés elhalasztása, valamint az utódjának tekinthető „feltételes ügyészi felfüggesztés” elnevezéssel meghatározott törvényi feltételek mellett minden terheltre alkalmazható. A „vádemelés elhalasztását” kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények miatt indult eljárásokban, nyomatékos enyhítő körülmények fennállása esetén alkalmazták. Bevezetése arra a koncepcióra épült, hogy a bűnösség kimondása nélkül a vádemelés elhalasztásával megvalósulhat a büntetőjog speciálpreventív funkciója.^[37] E jogintézmény alkalmazása során azonban a büntetőeljárás folytatásától csak akkor lehetett eltekinteni, ha a törvény, illetve az ügyészség által meghatározott feltételek teljesültek.

[33] A feltételes ügyészi felfüggesztés lényege – akárcsak a jogtörténeti elődjénél – az, hogy nem kerül sor bírósági eljárásra és a bűnösség megállapítására, továbbá ha a feltételes ügyészi felfüggesztés tartama kedvezően telik el, akkor a büntetőeljárást megszüntetik. A feltételes ügyészi felfüggesztés, amelynek minimális időtartama egy év, csupán lehetőség, tehát alkalmazása –

orac

A PÓTMAGÁNVÁDAS ELJÁRÁS

SZERZŐ: FÁZSI LÁSZLÓ

6. JEGYZETEK

- [1] BÁRD Károly: „Legalitás és bűnüldözés” *Jogtudományi Közlöny* 1986. szeptember, 402–409.
- [2] MÓRA Mihály (szerk.): *A magyar büntető eljárási jog*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1961, 107.
- [3] KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárási jog*, Budapest, Osiris, 2003, 115.
- [4] A 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.) a 4. § (1) bekezdése rendelkezik az officialitás elvéről: „Az ügyészség és a nyomozóhatóság a tudomására jutott közvadra üldözendő bűncselekmény miatt hivatalból megindítja a büntetőeljárást.”
- [5] Lásd BÁRD (1. j.) 406.
- [6] Lásd KIRÁLY (3. j.) 115.
- [7] LICHTENSTEIN András: „A legalitás és az officialitás elvének jogirodalmi és joggyakorlati értelmezése” *Acta Universitatis Szegediensis: Forum Publicationes Juridicorum* 2018/8, 19.
- [8] Lásd KIRÁLY (3. j.) 117.
- [9] Lásd KIRÁLY (3. j.) 117. oldal
- [10] Lásd BÁRD (1. j.) 406. oldal
- [11] Lásd KIRÁLY (3. j.) 117. oldal
- [12] HOLÉ Katalin – KADLÓT Erzsébet (szerk.): *A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018, 49–50.
- [13] Be. 53. § (1) bekezdés.
- [14] Be. 53. § (3) bekezdés.
- [15] ERDEI Árpád: „A célszerűség rejtélye, avagy opportunitás a büntetőeljárásban” in GELLÉR Balázs (szerk.): *Györgyi Kálmán ünnepi kötet*, Budapest, KJK-KERSZÖV, 2004, 166.
- [16] Például Tremmel Flórián a legalitást az anyagi, míg az officialitást az alaki büntetőjog elvének tekinti. TREMMEL Flórián: *Magyar büntetőeljárás*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2001, 80.
- [17] ANGYAL Pál: *A magyar büntetőeljárás jog tankönyve, II.*, Budapest, Athenaeum, 1915, 262–263.
- [18] Lásd ERDEI (15. j.) 166.
- [19] FINKEY Ferencz: *A magyar büntetőeljárás tankönyve*, Budapest, Politzer Zsigmond és Fia Kiadása, 1903, 180; LUKÁCS Adolf: *A bűnvádi per előkészítő része*, Kolozsvár, 1906, 84; BAUNGARTEN Izidor: *Büntetőjogi tanulmányok, I.*, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1907, 237; ANGYAL Pál: *A magyar büntetőeljárás jog tankönyve*, Budapest, Athenaeum, 1905, 261.
- [20] ERDEI (15. j.) 176.
- [21] HERKE Csongor: *Megállapodások a büntetőperben*, Pécs, 2008, 14–18; GÁCSI Anett: „A terhelti

együttműködés rendszere az új büntetőeljárás törvényben” in HOMOKI-NAGY Mária – KARSAI Krisztina – FANTOLY Zsanett – JUHÁSZ Zsuzsanna – SZOMORA Zsolt – GÁL Andor (szerk.): *Ünnepi kötet, dr. NAGY Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018, 273–286; FINSZTER Géza: „Legalitás és opportunitàs az új büntetőeljárás kódexben” *Börtönügyi Szemle* 2018/4, 27–36; BELOVICS Ervin: „Az ügyészség és feladatai az új büntetőeljárás törvény kapcsán” in HOLLÁN Miklós – MEZEI Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*, Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 2020, 17–28.

[22] ERDEI Árpád: „A célszerűség rejtélye, avagy opportunitàs a büntetőeljárásban” in HOLÉ Katalin – KIRÁLY Eszter (szerk.): *Haladás és ellenállás*, Budapest, ELTE Eötvös, 2021, 81. Lásd még ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományban*, Budapest, ELTE Eötvös, 2011, 182–193.

[23] Lásd ERDEI (22. j.) 78.

[24] Lásd ERDEI (22. j.) 78.

[25] Lásd ERDEI (22. j.) 78.

[26] Lásd ERDEI (22. j.) 78.

[27] Lásd ERDEI (22. j.) 81.

[28] Lásd ERDEI (22. j.) 81.

[29] Be 4. § (2) bekezdés.

[30] Lásd ERDEI (22. j.) 82.

[31] 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 404–406. §.

[32] Be. 407–411. §.

[33] FANTOLY Zsanett: „Egyezség a nyomozásban” *Magyar Rendészet* 2020/3, 79–89.

[34] Be. 412–415. §.

[35] FANTOLY Zsanett – BUDAHÁZI Árpád: *Büntetőeljárásjogi ismeretek, II.*, Budapest, Dialóg Campus, 2019, 74–77.

[36] 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 416–419. §.

[37] BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*, Budapest, HVG–ORAC, 2017, 284.